

dor adj. «formidabilis», Busa-N.

Tement 'el qui tem' [Llull; S. xv, *Collacions, DAg.*]; d'on s'extragué l'abstracte *temença* 'temor', propi del cat. i l'oc. ant., on ja apareix des dels trobadors clàssics i antics: «en sa mercé estau ves on que-m àn: / e quar ves lieis plus sovén no repaire, / paors m'o tol e *temensa*, que-m fan / fals lauzengier ---», Gaucelm Faidit; «que si vós non voletz mostrar / vostre mal --- de cui er lo tortz? --- / —Domna, vers és; mais la valensa / qu'en lei es, me dona *temensa* / tal, que non l'aus querre s'amor / ---», *Jaufré* (Appel, *Chr.*, 28.48; 7.566), i en Blacasset, la *Crozada* etc.; allà tingué vida ufanosa, però gens perenne: avui crec que no hi sobreviu enlloc (TdF res), i no en sé exs. després del S. XIII; més efimer encara (i apropençalat) en it. ant. (Petrarca i *Novellino*).

En català el mot no és conegut des de gaire més tard; a l'E. Mj. apareix en abundor, en tots els tons de llenguatge, i no sols no hi ha estat moridor sinó que ha restat un bé permanent de la llengua literària, sense interrupció, des de les albes fins avui; mot noble, certament, no del pedestre nivell de *por*, i més ressonant que *temor*, però comprès, i fins usat, per tothom, que sense ser freqüent en l'ús col·loquial, pot usar-lo àdhuc parlant, qualsevol, sense descartar-ne ni el possible més modest, ni el nivell de llengua més planer.

«La multitud de les gens a amenar per *temensa* de caristia», doc. cancelleresc, a. 1330 (Finke, *Acta Ar.* III, 547); «sens perill e *temença* dels dits corsaris navegar» 1405 (RLR XLVIII, 559); «Si Déu, del cors, la mi' arma sostrau / --- / D'Amor ho dic, qui-m trenqua lo pensar / --- si portam en recort / que molts passats morir ne sostengueren, / conexerem quanta dolor hagueren / puy's que morir los fon millor soport; / sens causa gran null acte gran se fa: / per ço cascú pot haver conexença / que-l hom havent de mort poca *temença*, / tan foll gosar gran dolor lo portà», Ausiàs XVII, 5g.

«Plaerdemavida pres molta ira en les paraules de Tirant e --- féu principi a paraules --- —Si vós açò no feu --- cridaré mostrant al Emperador --- com per força sou ací entrat. Oh cavaller de poc ànimo, *temença* de donzella vos spanta de acostar-vos a ella?», JoMartorell (Ag. III, 78); «vos porta spant hoir la prompta execució --- per quant lo perseverer de vostra mal viure tant vos acusa que a noves *temences* vos convida», «no-ls calia exir de la vegueria, havent *temensa* la dita ciutat no-s posqués perdre» en dos textos curialescs de mj. S. xv (*CoDoACA* VII, 61; xxii, 301); «per *tamensa* de retrets / visc yo duptosa / d'haver pres vida renyinosa / ab mon marit», amb fonètica popular valenciana de fi S. xv (*Colloqui de les Dames*, v. 688).

I així prossegüé sense minva fins als escr. de llenguatge més normal en la Renaix.: «Eren càlculs reposats de viatges a l'extranger, amb un punt de *temença*, per les dificultats del viure a fora del país», Coromines, 1898 (*Presons Imag.*, 209 i autògraf). I a la fi, els versos grandiosos: «--- on sou qui ho sap! --- / deixeu-me creure, doncs, que sou aquí. / I quan vinga aquella hora de *temença*, / en què s'acluquin aquests

ulls humans, / obriu-me'n, Senyor, uns altres de més grans ---», 1910. *Destemençat*.

Temor, ll. TÍMOR, -ORIS, id., romànic comú i de tots els temps (per a les llengües germanes, veg. ATBaker, *Rom.* LIV, 110ss.); des de Llull: «*Temor* demanà a Amor --- per què era venguda en aquella muntanya; respòs Amor, que --- per ço que en aquella muntanya edificà un bell palau ---. Entristàs *temor* de aquelles paraules --- dient --- Major cosa és *temor* en ànima qui tema offendre Déu, que amor en ànima qui ama les coses mundanes, e car vós, Amor, amats los delits de aquest món, e jo he *temor* de la justícia de Déu, he tristícia com vós volets edificar ---» (*Merav.*, Ag. I, 53); mot objectiu i de tota aplicació, sense excloure'n el nivell més vulgar: cert que la pronúncia amb *r* muda només és general a les Illes, i que en el Princ. quan es fa masculí (contra el que diu *AlcM*) és més corrent pronunciar *al timór*, però el fem. i la *-r* muda hi tenen gran extensió en el nivell popular: «lo jagant --- per a afaitar-se i estarrufar-se aquells bigots, que vatros, oh familieta tortosina, contempleu de reüll — pos la *temor* va a mitges...», Vergés Paulí (*Espurnes* v, 137); una *temó* 'por' Vistabella del Ma., 1935. *Conratemor*.

D'aquí *temorós*, més tard dissimilat en *temerós*, derivat comú amb l'it. *timoroso*, oc. ant. *temorós* (i també *temerós*), mentre que en cast.-port. es generalitzà *temeroso* ja en els orígens literaris («demones responduent --- deduximus te ad locum terribilem» glossat «paboroso vel *temeroso*» en les glosses de S. Millan, mj. S. x); entre nosaltres *temorós* es mantingué bastant fins després del S. xv: «*Temorosament* dehia Blanquerna a la santa Trinitat estes paraules, mentalment ---», *Art de Contemplació del Blanq.* (NCl. III, 127.13).

A *temorós* s'atenien encara els poetes del Renaixement: «a Cupido --- / humil, prostrat, li digué què manava / tot *temorós* ---» el barceloní Romeu Llull, c. 1460-80 (*Consistori d'Amor*, v. 19); «los monjos entrants en la sglésia, veren aquest lit --- e, sobre aquell, lo cavaller qui dormia; e mentre axí *temorosos* e paborucs staven --- Torello despertant-se ---», *Decam.* x, § 9, 607.23; «--- posat que ella ho fes *temorosament*», *Decam.* ix, § 6, 533.5f. (trad. «paurosamente»). Però sempre es vacilà, car si bé el *DTo.* 1647 ---, i fins Belv. prefereixen *temorós*, en canvi Busa-N. es decideix per *temerós*, i així ho trobem no sols en la cita de Vic, a. 1750, que porta el *DAg.*, sinó ja c. 1300 en les *Lleg. Rim. Sev.*: «féu auçiere los ignocens; / e la Verge, molt gloriosa, / de Jhesús, son fiyl, *temerosa*, / per paor levà-s de matí, / e ab Josep tenc son camí / ---», v. 1115. I àdhuc en obres primerenques de Llull: *temerosa*, en el sentit de 'temible', *Doctrina Pueril* (NCl., 88.34); i en Cerverí, on és 'que causa escrúpol, que posa temor': «l'amar m'és douç e saborós, / e *temerós*; / e l'estar, amar e dubtós, / e angoxós» (23 34; de nou 40.21).

De *ESTAMORDIR* n'hem tractat en article a part, mostrant que no és derivat de *tèmer* ni de *temor*, sinó que primer fou *estramordir*, dissim., i té etim. dife-